

Erkki Melartinin sinfoninen runo *Traumgesicht*, op. 70

Erkki Melartin (1875–1937) tunsi olevansa kutsumukseltaan ensisijaisesti säveltäjä, vaikka hän toimi myös ammattimaisena kapellimestarina, musiikinteorian ja sävellyksen opettajana sekä vuodesta 1911 alkaen nykyiseksi Sibelius-Akatemiaksi kehittyneen konservatorion johtajana 25 vuoden ajan. Melartinin laajassa tuotannossa esimerkiksi hänen sinfoniansa ja oopperansa *Aino* ovat taiteelliselta painoarvoltaan merkittäviä teoksia, mutta joutuivat konserttielämässämme varjoon sodanjälkeisen modernismin vuosina.

Melartinin suurimuotoisia teoksia ei ole aikoinaan kustannettu eikä 6. sinfoniaa lukuun ottamatta koskaan painettu. Kynnys teosten esille ottamiseen ja niihin tutustumiseen on muodostunut siksi korkeaksi. Erkki Melartin -seura onkin käynnistänyt vuonna 2006 Melartinin sinfonioiden puhtaaksikirjoitushankkeen edistääkseen teosten esittämistä ja muodostumista osaksi maamme elävää musiikkikulttuuria. Nykypäivän musiikkiyleisölle on haluttu antaa mahdollisuus kuulla Jean Sibeliuksen tuotannon rinnalla myös Melartinin lyyrisempää, suomalaisista kansanlauluista, maisemasta ja kesän idyllistä suuremmin vaikutteita saanutta sinfoniamusiikkia.

Erkki Melartin piti itseään ennen kaikkea sinfonikkona. Hän sävelsi vuosien 1903 ja 1925 välillä kuusi, pääasiassa saksalaiseen orkesteritraditioon nojautuvaa sinfoniaa. Niiden kantaesitykset muodostuivat aikoinaan suuriksi isänmaallisiksi juhlatilaisuuksiksi ja niitä esitettiin myös ulkomailla mm. Tukholmassa, Kööpenhaminassa, Riassa, Moskovassa ja Berliinissä. Sinfonisia runoja syntyi kolme: *Siikajoki* (op. 28) on vuodelta 1903, *Traumgesicht* (op. 70) vuodelta 1910 ja *Patria* (op. 72) vuodelta 1911.

Kiinnostavaa on, että jo sata vuotta sitten esimerkiksi pietarilainen uuden musiikin puolesta puhuja **Aleksandr Ziloti** ja Helsingin Sanomien kriitikko **Evert Katila** pitivät sinfonista runoa enemmän Melartinin säveltäjänluonnetta ja taiteellisia pyrkimyksiä vastaavana muotona kuin sinfoniaa. Myöhemmin myös musiikinhistorioitsija **Erkki Salmenhaara** on pitänyt yllättävänä, ettei Melartin voimakkaammin etsiytynyt sinfonisen runon vaikutuspiiriin. Ottaen huomioon Melartinin musiikin lyyrisen luonteen voi todella pitää hämmästyttävänä, ettei hän suosinut sinfonisen runon lajityyppiin kuuluvaa teosmuotoa enemmän.

Traumgesichtin parissa säveltäjä työskenteli erityisesti elokuussa 1910, kun Aleksandr Ziloti kirjoitti hänelle heinäkuussa, ettei Pietarin uuden musiikin konserttisarjassa ole missään ta-

pauksessa tilaa 3. sinfonialle, mutta jollekin pienemmälle teokselle kyllä. Jo heti elokuun lopussa 1910 Melartin kertoi lopettaneensa yöllä uuden sinfonisen runon, jota hän kutsui ”Yökuvaksi”. ”Tein viime vuorokautenakin 17 tuntia töitä, niin että voit ymmärtää ettei ole oikein ordningissa pää eikä käsi – eikä uni”, hän kirjoitti eräälle ystävälleen. Päivää myöhemmin eräs toinen ystävä luki saamastaan kirjeestä teoksen synnystä enemmän: ”Olen ollut hirveässä työssä. Toissa yönä lopetin Traumgesichtin tehtyäni 15 tuntia töitä sillä vuorokaudella. Siloti pani minuun sellaisen vauhdin kun se vähän väliä sähkötti ja kirjoitti. Pyysi ensin alkua, kun olin kertonut mitä laitoin, ja sitte täglich mehr, täglich mehr. On kovin ihastunut. Se on hirvittävän vaikea kappale ja sellaista orkesterinkäsittelyä ei meillä vielä ole yritettykään.”

Joulukuun 24. päivänä 1910 Melartin johti teoksensa Zilotin konserttisarjassa Pietarin aatelisklubin salissa. *Traumgesicht* sai hyvä vastaanoton ja sitä pidettiin sekä tunnelmallisena että kauniina. Helsingissä se esitettiin maaliskuussa 1911, Viipurissa siitä kuukauden päästä nimellä *Öinen näky, sinfoninen runoelma* ja Riiassa maaliskuussa 1912 nimellä *Traumgesicht, eine symphonische Dichtung*. Säveltäjä johti kaikki esitykset itse.

Näiden esitysten jälkeen oli pitkä tauko, kunnes **Georg Schnévoigt** otti teoksen Helsingin kaupunginorkesterin ohjelmistoon kevätseisongilla 1932. Melartin oli tällöin antanut sille uuden otsikon: *Symphonische Musik*. Koska nuottimateriaalissa ei ole viitteitä siitä, että teosta olisi tätä esitystä varten uusittu, otsikon muuttamiseen on täytynyt olla muita syitä. *Traumgesichtissa* on sinfonisia piirteitä, ja tämän sinfonisuuden perusteella Melartin on esimerkiksi saattanut haluta nimetä teoksen ajankohtaisen neo-klassismin henkiseksi.

Traumgesichtin puhtaaksikirjoitustyö on tuonut kiinnostavaa, aiemmin kokonaan tuntematonta lisävalaistusta teoksen syntyhistoriaan. Säilyneiden käsikirjoitusluonnosten perusteella voi päätellä, että tämän sinfonisen runon taustalla on Melartinin vuonna 1905 säveltämä musiikki **Gabriele d’Annunzion** näytelmään *Kevätaamun unelma* (Un sogno d’una mattina primavera), EM111. Suomalainen teatteri oli Melartinin isälleen elokuussa 1905 lähettämän kirjeen mukaan tilannut häneltä näytelmään alkusoiton ja intermezzon.

”Kevätaamun unelma oli ihmeellinen ja arvoituksen tapainen. [...] Erkki oli säveltänyt ihmeen ihanan musiikin tähän – lintujen laulu, kukkien hyminä, kevätluonnon suloisuus ja mielipuo-
len suuri fantasia oli mainiosti kuvattu”, kirjoitti Toivo Kuulan kanssa myöhemmin naimisiin mennyt laulunopiskelija **Alma Silventoinen** näytelmän ensi-illasta marraskuun puolessa välissä 1905.

On nähtävissä, että Melartin muokkasi *Traumgesichtin* aiemman, *Kevätaamun unelmaan* säveltämänsä musiikin pohjalta. Tämä käy ilmi laajahkosta, *Traumgesichtin* käsikirjoitusmateriaalin yhteyteen arkistoidusta partituurikatkelmasta, josta puuttuu kansilehti, mutta jonka sivun 21 yläreunaan säveltäjä on omakätisesti kirjoittanut merkinnän ”Melartin: ”Un sogno d’una mattina di primavera (2)”. Sivulla 47 samassa materiaalissa lukee Fine 27.10.05 Hfors. Tähän partituuriin Melartin tehnyt lyijykynällä nuottimerkintöjä ja lisäyksiä, jotka näyttäisivät liittyvän myöhempään *Traumgesichtin* luonnosteluun. Aiemman materiaalin hyödyntämiseen ja käytännössä melko pitkälle näytelmämusiikin uudelleenorganisointiin viittaisi myös se, että teos syntyi nopeasti, käytännössä noin kuukaudessa.

Musiikillisesti *Traumgesicht* viittaa **Richard Straussin** ja **Claude Debussyn** orkesterinkäyttöön. Lyyrisyydessään se edustaa hienovireistä modernismia ja on hyvin virtuoosisesti kirjoitettua, mikä on Melartinin ja tämän ajan muidenkin suomalaisten säveltäjien orkesterimusiikissa poikkeuksellista. Lisäksi *Traumgesicht* tuo mieleen **Nikolai Rimski-Korsakovin** orkesterityylin ja siinä on varhaisia vaikutteita myös **Aleksandr Skrjabinilta**. Melartin toimi vuosina 1908 – 1911 Viipurin orkesterin kapellimestarina ja vieraili tällöin melko usein myös Pietarissa. Siksi voi hyvin olettaa, että hänellä oli siellä ollut tilaisuus kuulla Skrjabinin musiikkia ja osallistua siihen liittyviin keskusteluihin. Joka tapauksessa Melartinin ”yökuva” tai ”öinen näky” vuodelta 1910 on modernistisuudessaan varsin poikkeava ja avaa siten uudenlaisen näkymän tekijänsä säveltäjäkuvaan. Melartin otti hyvin varhain Suomessa vastaan impressionistiset virikkeet, mikä on havaittavissa tämän sinfonisen runon lisäksi esimerkiksi vuonna 1908 syntyneestä pianosarjasta *Der traurige Garten* (op. 52).

Edition pohjana on tässä työssä käytetty partituurin käsikirjoitusta, joka on Sibelius- Akatemian kirjastossa (SibA Mel 12:75). Se ei ole Melartinin itsensä kirjoittama. Partituuri ja luonnosmateriaalit löytyvät osoitteesta www.doria.fi/handle/10024/61386 digitoituina. Sinfonian alkuperäiset äänilehdet ovat Sibelius-Akatemian orkesterikirjastossa.

Suomen Kulttuurirahasto on myöntänyt vuosina 2006 ja 2008 Erkki Melartin -seuralle merkittävän apurahan säveltäjän sinfonioiden puhtaaksikirjoitustyöhön. Tuen ansiosta on saatu valmiiksi Melartinin 3., 4. ja 5. sinfonia, joiden partituurit ovat selailtavissa seuran sivuilla <http://erkkimelartin.fi>. *Traumgesichtin* puhtaaksikirjoitus on syntynyt sinfoniaprojektin sivujuonteena. Myös sen orkesterimateriaalit on saatavissa Fennica Gehrmanin kustantamosta (www.fennicagehrman.fi).

Niin sinfonioiden kuin *Traumgesichtinkin* puhtaaksikirjoituksesta on vastannut Melartin-seuran hallituksen jäsen, nuottigraafikko **Jani Kyllönen**. Puhtaaksikirjoitushanketta on johtanut seuran puheenjohtaja, Melartin-tutkija **Tuire Ranta-Meyer**. Lisätietoja siitä saa Erkki Melartin -seuran kotisivuilta <http://erkkimelartin.fi> sekä puheenjohtajalta, puh. 050 5262002 tai tuire.ranta-meyer@metropolia.fi.

Helsingissä 27. päivänä helmikuuta 2013

Tuire Ranta-Meyer

Jani Kyllönen